

Nr 111.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning; given Stockholms slott den 13 mars 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt ett med Stiftelsen Svensk konserveringsforskning år 1946 ingånget avtal har staten förbundit sig att låta uppföra byggnader för Institutet för konserveringsforskning. För ifrågavarande ändamål har riksdagen tidigare anvisat anslag å sammanlagt 1 500 000 kronor. I propositionen föreslås, att ytterligare 920 000 kronor anvisas för att täcka uppkomna merkostnader i samband med byggnadsföretaget och 60 000 kronor för uppförande av en vaktmästarbostad vid institutet. Den föreslagna medelsanvisningen utgör sålunda sammanlagt 980 000 kronor.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om ytterligare anslag till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning och anför därvid följande.

Enligt ett med Stiftelsen Svensk konserveringsforskning den 28 februari 1946 ingånget avtal skall staten uppföra byggnader för Institutet för konserveringsforskning i huvudsaklig överensstämmelse med ritningar m. m., som är fogade till avtalet. Då avtalet träffades beräknades byggnadskostnaderna till 1 250 000 kronor. Investeringsanslag å sammanlagt detta belopp anvisades för ändamålet av riksdagen år 1946 (prop. nr 140, skr. nr 406) och år 1947 (prop. nr 1, bil. 31, p. 3, skr. nr 300). Kungl. Maj:t uppdrog den 10 oktober 1947 åt Chalmerska byggnadskommittén att i samråd med bl. a. styrelsen för institutet omhänderha byggnadernas planläggning och uppförande samt ställde 50 000 kronor av förenämnda anslag till förfogande för ändamålet. Samtidigt föreskrevs, att de definitiva huvudritningarna till byggnaderna skulle vara godkända av Kungl. Maj:t, innan det egentliga byggnadsarbetet påbörjades.

Med skrivelse den 16 februari 1949 framlade styrelsen för institutet förslag till huvudritningar för institutsbyggnaderna. Styrelsen anförde därvid, att det visat sig nödvändigt att omarbета de preliminära, till avtalet fogade ritningarna m. m. och att genom omarbetningen vunnits bl. a. en förbättring av institutets funktionsduglighet. Byggnadsplanen upptog dels en huvudbyggnad med lokaler för administration och laboratoriemässig forskning m. m., dels en flygelbyggnad, avsedd för industriell försöksverksamhet i större skala. Beträffande byggnadskostnaderna, som beräknades till 1 625 000 kronor, framhöll styrelsen, att hänsyn måste tagas till den fördyring, som inträtt sedan de ursprungliga kostnadsberäkningarna utfördes. Byggnadsstyrelsen anförde i yttranden över förslaget, att den ökning av byggnadskostnaderna, som berodde på prisstegring, borde beräknas till 250 000 kronor och att

anläggningens volym enligt det omarbetade byggnadsförslaget var ca 2 000 m³ större än i den ursprungliga planen.

I anledning av vad byggnadsstyrelsen sålunda anfört framlade styrelsen för institutet med skrivelse den 21 september 1949 nytt förslag till ritningar för byggnaderna. I detta förslag hade flygelbyggnadens storlek reducerats i förhållande till vad som tidigare föreslagits, varjämte vissa andra besparingsmöjligheter beaktats. Bl. a. innebar förslaget, att byggnadernas källarvåningar tills vidare skulle lämnas i huvudsak oinredda. Byggnadskostnaderna beräknade styrelsen till 1 500 000 kronor. Styrelsen hemställde, att de sist överlämnade ritningarna måtte godkännas och att medel måtte anvisas för att täcka den till 250 000 kronor beräknade kostnadsstegringen. I yttrande över förslaget anförde byggnadsstyrelsen, att den fann byggnadskostnaderna väl lågt beräknade och att varje möjlighet till ytterligare besparing måste beaktas i samband med det fortsatta ritningsarbetet, därest byggnadsförslaget skulle genomföras inom den angivna ramen. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1950 års statsverksproposition (bil. 30, p. 2) anvisade riksdagen ytterligare 250 000 kronor till uppförande av byggnader för institutet (statsutsk. utl. nr 56, skr. nr 109).

Enligt det år 1946 träffade avtalet skulle byggnaderna uppföras invid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Det visade sig emellertid sedermera bl. a. av utrymmesskäl nödvändigt att välja annan plats för institutet. Spörsmålet berördes i samband med behandlingen av institutets anslagsfrågor vid 1948 och 1950 års riksdagar. Sålunda anfördes i 1948 års statsverksproposition (X ht s. 62), att om riksdagen icke hade något att erinra däremot det fick ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, att byggnaderna skulle uppföras på annan tomt i Göteborg eller dess omedelbara närhet än den tidigare anvisade. I 1950 års statsverksproposition (bil. 30, p. 2) redogjordes för ett efter förhandlingar med Göteborgs stad uppkommet förslag, enligt vilket byggnaderna skulle uppföras i stadsdelen Kallebäck å mark som av staden skulle ställas till förfogande för ändamålet. Härom anförde statsutskottet i sitt utlåtande (nr 56), att den föreslagna förläggningen av institutet på i ärendet anförda skäl syntes kunna godtagas. Förslaget föranledde icke i övrigt något yttrande från riksdagens sida.

Institutets byggnadsfråga berördes ånyo i 1952 års statsverksproposition (X ht s. 69). Därvid anfördes bl. a. följande. De medel, som dittills anvisats för uppförande av byggnaderna, tillhoppa 1 500 000 kronor, torde på grund av den ej oväsentliga stegringen av byggnadskostnaderna komma att visa sig otillräckliga. Under hand hade emellertid inhämtats, att institutets huvudbyggnad beräknades kunna färdigställas inom ramen för nyssnämnda medelsanvisning. Enligt min mening borde därför någon erinran icke göras mot att arbetet på denna byggnad påbörjades, så snart tomtfrågan blivit löst och byggnadstillstånd kunnat beviljas. Vad sålunda anförts föranledde icke något yttrande av riksdagen.

Kungl. Maj:t har sedermera den 4 april 1952 fastställt de till institutstyrelsens skrivelse den 21 september 1949 fogade ritningarna att i huvud-

sak lända till efterrättelse vid uppförandet av byggnader för institutet ävensom godkänt ett av lokalstyrelsen för Chalmers tekniska högskola för Kungl. Maj:t och kronan med Göteborgs stad den 8 januari 1952 träffat avtal om överlåtelse till kronan av stadsägorna nr 10812 och 10815 i staden. Enligt avtalet får på de överlåtna fastigheterna, som är belägna på Kallebäcksområdet, endast uppföras byggnader för ett institut för lagrings- och konserveringsforskning. För överlåtelsen skall någon ersättning från staten icke utgå.

Vidare har Kungl. Maj:t den 23 maj 1952 dels föreskrivit, att byggnaderna för institutet skall uppföras å de till kronan överlåtna stadsägorna nr 10812 och 10815, dels meddelat byggnadstillstånd för uppförandet av ifrågavarande byggnader, dels ock bemyndigat byggnadsstyrelsen att disponera återstoden av de för byggnadsföretaget anvisade medlen, sammanlagt 1 450 000 kronor, för utbetalning till Chalmerska byggnadskommittén att av kommittén användas för därmed avsedda ändamål.

Styrelsen för Institutet för konserveringsforskning (skr. 24/9 1952) hemställer, att ytterligare sammanlagt 1 420 000 kronor anvisas för uppförande av byggnader åt institutet. Av nämnda belopp beräknas 1 055 000 kronor för att täcka den av penningvärdets förändring föranledda stegringen av kostnaderna för byggnadernas uppförande enligt de ritningar, som fastställdes av Kungl. Maj:t den 4 april 1952, 295 000 kronor för uppförande av förut omnämnda flygelbyggnad i den storlek, som avsågs med styrelsens förslag den 16 februari 1949, och återstoden, 70 000 kronor, för uppförande av en vaktmästarbostad i omedelbar anslutning till institutsbyggnaderna.

Av styrelsens skrivelse framgår, att institutets huvudbyggnad f. n. håller på att uppföras och att denna beräknas bli färdig i augusti 1953. Såvitt styrelsen kan bedöma kommer det hittills anvisade beloppet av 1 500 000 kronor att vid nuvarande kostnadsnivå vara tillräckligt för att denna byggnad skall kunna färdigställas.

De totala kostnaderna för att uppföra byggnader för institutet enligt de av Kungl. Maj:t den 4 april 1952 godkända ritningarna beräknas av styrelsen till 2 555 000 kronor. Detta belopp överstiger med 1 055 000 kronor de för ändamålet tidigare anvisade anslagen. Enligt en till styrelsens skrivelse fogad specifikation av byggnadskostnaderna har i beräkningarna nu upptagits ett belopp av 130 000 kronor för viss högspännings- och transformatorutrustning, som ej ingick i de år 1949 gjorda kalkylerna.

Beträffande institutets flygelbyggnad, som kommer att uppföras i en andra etapp av byggnadsarbetet och som avses skola omfatta en fabriks- och kylavdelningarna, som skett i det av Kungl. Maj:t fastställda förslaget, medför att institutets lokaler kommer att bli otillräckliga. Institutet bör enligt styrelsens mening ha fullständiga produktionslinjer för her-

Erfarenheterna från institutets hittillsvarande, i provisoriska lokaler bedrivna verksamhet har ådagalagt för styrelsen, att den inskränkning av fabriks- och kylavdelningarna, som skett i det av Kungl. Maj:t fastställda förslaget, medför att institutets lokaler kommer att bli otillräckliga. Institutet bör enligt styrelsens mening ha fullständiga produktionslinjer för her-

metisering, frysning, rökning och torkning av livsmedel. Inom dessa områden av livsmedelskonserveringen har under de senaste åren framkommit många nya tillvägagångssätt, vilka bör närmare utforskas i halvstor skala och med användande av svenska råvaror. Styrelsen anser det angeläget att institutet — om detta skall kunna fylla sin uppgift att ge vägledning åt konservindustrien vid dess modernisering och rationalisering — har det minimum av utrymme, som krävs för att montera och driva försöksanläggningar för de grundläggande konserveringsmetoderna. Styrelsen föreslår därför, att nu ifrågavarande del av institutet utbygges i den omfattning, som avsågs med de till styrelsens skrivelse den 16 februari 1949 fogade ritningarna. Kostnaderna härför beräknas av styrelsen vid nuvarande prisläge till 2 850 000 kronor.

Om behovet av den föreslagna vaktmästarbostaden anför styrelsen, att institutets byggnader kommer att ligga inom ett område utan insyn från vare sig allmän landsväg eller angränsande bebyggelse. Erfarenheten från andra institutioner med liknande läge har enligt styrelsen visat nödvändigheten av att någon på platsen boende ansvarar för tillsynen av institutionsbyggnaderna. Skadegörelse uppges ha kunnat undvikas i åtskilliga fall genom närvaro av en vaktmästare på platsen. Det bostadshus, för vilket medel begäres, avses skola inrymma en tvårumslägenhet för en vaktmästare samt två enkelrum, avsedda för praktikanter vid institutet eller gästande forskare.

Byggnadsstyrelsen, som yttrat sig över framställningen, erinrar beträffande det av Kungl. Maj:t godkända byggnadsförslaget om sitt tidigare yttrande, att den härför beräknade kostnaden, 1 500 000 kronor, syntes väl låg. Ämbetsverket utgår nu från att kostnaden vid 1949 års prisnivå rätteligen bort uppskattas till 1 700 000 kronor. Tillägget för prisstegring beräknar byggnadsstyrelsen till 40 procent å sistnämnda belopp eller 680 000 kronor. Byggnadsstyrelsen anmärker vidare, att de ritningar, enligt vilka byggnadsarbetena nu pågår, innebär utvidgningar i förhållande till det förslag, som godkänts av Kungl. Maj:t. Kostnaderna för dessa utvidgningar, som avser inredning av institutets källarlokal, uppskattas av byggnadsstyrelsen till 100 000 kronor. Härav faller enligt ämbetsverket omkring hälften på den redan påbörjade laboratoriebyggnaden. Slutligen räknar byggnadsstyrelsen med att byggnadernas uppförande i två etapper medför en merkostnad av 75 000 kronor. Byggnadsstyrelsens beräkning av byggnadskostnaderna slutar på samma belopp som angivits av institutet eller $(1\,700\,000 + 680\,000 + 100\,000 + 75\,000 =) 2\,555\,000$ kronor.

Mot den av institutet framlagda beräkningen av totalkostnaden för det större byggnadsprogrammet finner byggnadsstyrelsen icke anledning till erinran. De för det föreslagna bostadshuset angivna kostnaderna anser ämbetsverket däremot lågt beräknade.

Föreståndaren för Institutet för konserveringsforskning (PM 1/3 1953) har beträffande vissa poster i de framlagda kostnadsberäkningarna anfört bl. a. följande.

I det belopp av 130 000 kronor, som tillkommit i de senast gjorda kalkylerna, ingår kostnader dels för en särskild transformatoranläggning för institutet, dels för viss ytterligare starkströmsutrustning. Avsikten var ursprungligen, att institutets behov av elektrisk kraft skulle tillgodoses av en särskild anläggning, som Göteborgs stad förklarat sig villig att utföra. Denna anläggning skulle emellertid, enligt vad som vid ytterligare utredning framkommit, bli otillräcklig. Institutet har av denna anledning ansett sig nödsakat att upptaga en egen transformatoranläggning på byggnadsprogrammet. Övrig nu ifrågakommande starkströmsutrustning har enligt promemorian förbisetts vid den tidigare planeringen.

Enligt infordrade offerter å institutets elektriska utrustning beräknas kostnaderna härför komma att med ca 35 000 kronor underskrida det belopp, som för ändamålet upptagits i kostnadskalkylerna. Med anledning härav föreslås en justering nedåt av sistnämnda belopp med 30 000 kronor. Samtidigt framhålles emellertid, att något belopp för anordnande av telefonväxel för institutet icke medtagits i de förut upprättade byggnads- och utrustningsplanerna. Kostnaderna för en telefonväxel, som uppgives till 15 000 kronor, föreslås skola täckas från byggnadsanslaget.

De inredningsarbeten i byggnadernas källarvåningar, som nu planerats i motsats till vad tidigare förutsatts, avser anordnande av skyddsrum, utrymme för substratberedning åt institutets mikrobiologiska avdelning, vissa förrådsutrymmen, vilrum, transformatorcentral, emballageforskningslaboratorium och toaletter. Beträffande dessa lokaler anföres i huvudsak följande. Behovet av ett skyddsrum för institutet har tidigare förbisetts. Substratberedning är ett viktigt led i det mikrobiologiska laboratoriets arbete. Det är emellertid förenat med viss svårighet att anordna utrymme härför i laboriet. Med hänsyn till behovet av särskilda evakueringsanordningar och kraftledningar har det befunnits ändamålsenligt att förlägga substratberedningen till källarvåningen. Institutets planerade förrådsutrymmen har på grund av gjorda erfarenheter ansetts otillräckliga, varför ytterligare sådana utrymmen tillagts i byggnadsplanen. Ett vilrum har av styrelsen ansetts motiverat ur personalvårdssynpunkt. Transformatorcentralen har tillkommit av de skäl, som tidigare angivits i samband med motiveringen av kostnaderna för institutets transformatoranläggning. Anspråken på emballageforskning anses enligt gjorda erfarenheter ej kunna tillgodoses med de förut planerade utrymmena för detta ändamål.

Departementschefen.

Genom avtal, som träffades år 1946, förband sig staten att låta uppföra byggnader för Institutet för konserveringsforskning i huvudsaklig överensstämmelse med vissa till avtalet fogade ritningar m. m. Kostnaderna härför beräknades till 1 250 000 kronor. Detta belopp ansågs i 1949 års prisläge motsvara 1 500 000 kronor. Efter översyn av byggnadsplanerna framlade styrelsen för institutet år 1949 ett i vissa avseenden ändrat förslag till ritningar för byggnaderna. Detta förslag befanns emellertid innebära en ej oväsent-

lig ökning av den ursprungligen avsedda byggnadsvolymen. Styrelsen inkom senare år 1949 med ett nytt förslag, i vilket en reduktion av byggnadsvolymen företagits och vissa andra besparingsmöjligheter beaktats. Volymminskningen berörde en för institutet planerad flygelbyggnad, avsedd för industriell försöksverksamhet. Sistnämnda förslag godkändes av Kungl. Maj:t den 4 april 1952. Kostnaderna för att genomföra det godkända förslaget uppskattades av styrelsen år 1949 till 1 500 000 kronor. Byggnadsstyrelsen fann vid sin första granskning av byggnadsritningarna ifrågavarande kostnader väl lågt beräknade och har nu utgått från att kostnaderna vid 1949 års prisläge rätteligen bort upptagas till 1 700 000 kronor.

Vid en bedömning av frågan om storleken av de kostnader, som staten enligt sitt åtagande skäligen bör nedlägga för att uppföra byggnader åt institutet, bör enligt min mening beaktas, att några direkta erfarenheter rörande lokal- och utrustningsbehov för ett forskningsinstitut av här ifrågavarande slag icke förelåg inom landet, då den ursprungliga utredningen gjordes. En viss kostnadsmarginal utöver den, som kan ha varit inkluderad i det ursprungligen beräknade kostnadsbeloppet, synes därför i detta fall försvarlig. Vidare bör uppmärksammas att den vetenskapliga och tekniska utvecklingen på livsmedelskonserveringens område gjort betydande framsteg under efterkrigsåren. Avsevärt större anspråk kan därför förutsättas bli ställda på forskningsverksamheten inom detta område i dagens läge än då institutet planerades. En faktor, som även bör beaktas i detta sammanhang, är att byggnadskostnaderna kan tänkas ha blivit i någon mån stegrade till följd av den ändrade förläggningen av byggnaderna. Med hänsyn till nu anförda omständigheter och då vidare avgörande vikt bör läggas vid att institutet får en efter nutida krav avpassad utformning och utrustning, anser jag mig böra förorda, att det av byggnadsstyrelsen angivna beloppet för byggnadskostnaderna i 1949 års priser, 1 700 000 kronor, läggs till grund för beräkningen av det belopp staten bör tillskjuta för byggnadernas uppförande. Tidigare har för detta ändamål anvisats 1 500 000 kronor. Skillnaden eller $(1\,700\,000 - 1\,500\,000 =)$ 200 000 kronor torde nu böra ställas till förfogande.

Den av prisstegringen föranledda fördyringen av byggnadskostnaderna sedan år 1949 uppskattas av byggnadsstyrelsen till 40 procent, vilket räknat å nyssnämnda belopp av 1 700 000 kronor gör 680 000 kronor. Härtill kommer en merkostnad, beräknad till 75 000 kronor och orsakad av att byggnadsföretaget utföres i två etapper. Dessa merutgifter synes böra täckas av staten.

Av byggnadsstyrelsens remissyttrande framgår, att i de från institutets sida framlagda beräkningarna upptagits kostnader för vissa inredningsarbeten i byggnadernas källarvåningar. Dessa kostnader uppskattas av byggnadsstyrelsen till 100 000 kronor. Ifrågavarande arbeten ingår emellertid, som byggnadsstyrelsen påpekat, icke i det byggnadsprogram, som fastställts av Kungl. Maj:t. Jag kan fördenskull icke nu tillstyrka, att statsmedel anvisas för detta ändamål.

Av vad som anförts i ärendet framgår, att kostnaderna för institutets elektriska utrustning enligt senare erhållna offerter beräknas underskrida det för ändamålet avsedda totala beloppet med ca 35 000 kronor. Det statsanslag till byggnadsföretaget, som skulle erfordras enligt tidigare beräkningar, kan sålunda minskas med sistnämnda belopp. Kostnaderna för inrättande av en telefonväxel torde icke, såsom från institutets sida föreslagits, böra bestridas från byggnadsanslaget; i stället synes det för institutet år 1947 anvisade utrustningsanslaget i mån av tillgång på medel böra utnyttjas för ändamålet.

Styrelsen för institutet har vidare anhållit om medelsanvisning, som möjliggör att institutets flygelbyggnad uppförs med den volym, vilken avsågs i det av styrelsen först framlagda förslaget. Härför beräknar styrelsen ett belopp av 295 000 kronor. Med hänsyn till att statsmakterna genom tidigare beslut redan tagit ställning i denna fråga, kan jag icke tillstyrka styrelsens framställning i detta avseende.

Slutligen har styrelsen för institutet, under återopande av institutets jämförelsevis isolerade läge och därav följande behov av särskild tillsyn, hemställt att 70 000 kronor anvisas till uppförande av ett för en vaktmästare avsett bostadshus i omedelbar anslutning till institutsbyggnaderna. Bostadshuset skulle enligt styrelsens förslag jämväl inrymma två enkelrum för praktikanter och gästande forskare. Behovet av tillsyn av institutet genom en på platsen boende vaktmästare är enligt min mening obestriddigt. Jag vill därför tillstyrka, att medel anvisas för uppförande av en vaktmästarbostad. Någon medelsanvisning för inrättande av de två planerade enkelrummen anser jag mig däremot icke kunna förorda. För nu ifrågavarande ändamål torde ett belopp av 60 000 kronor vara tillfyllest.

Vad nu anförts innebär, att till uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning bör, utöver tidigare anvisade anslag å sammanlagt 1 500 000 kronor, ytterligare anvisas (200 000 + 680 000 + 75 000 + 60 000 — 35 000 =) 980 000 kronor. För att möjliggöra, att det fortsatta byggnadsarbetet bedrivs i omedelbar anslutning till det nu pågående, så att ytterligare försening och därav följande merkostnader undviks, förordar jag att sistnämnda belopp anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att lokalstyrelsen för Chalmers tekniska högskola underställt Kungl. Maj:t för godkännande ett mellan lokalstyrelsen och Fastighetsbolaget Kallebäck träffat avtal, enligt vilket staten å ena sidan tillförsäkras rätt att utan ersättning till bolaget draga institutets ledningar för vatten, avlopp och elektricitet över den bolaget tillhöriga och till tomten för institutsbyggnaderna gränsande stadsägan nr 10840 och å andra sidan ikläds skyldighet att hålla bolaget skadeslöst för eventuella olägenheter, som kan uppstå genom en sådan ledningsdragning. Avtalet uppges ha träffats för att åstadkomma anslutning till stadens ledningsnät med kortare ledningar än eljest varit möjligt. Lokalstyrelsen, enligt vilkens mening avtalet är till nytta för staten, finner det föga sannolikt, att

några ersättningar från statens sida för berörda olägenheter skall komma i fråga. Byggnadsstyrelsen har i yttrande över framställningen framhållit, att avtalet måste anses innebära en viss ekonomisk risk för institutets del. Beredningen av ifrågavarande ärende är ännu icke avslutad. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av de med avtalet förenade ekonomiska fördelarna respektive riskerna för statsverket taga ställning till denna fråga.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 under kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, anvisa ett investeringsanslag av 980 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnel Sjölin.